

erilaisista positioista käsin; hän on ollut mm. sekä tutkijana että konsulttina demokratia-avun kentällä. Hän ei kuitenkaan pohdi omaa paikkaansa tiedon tuottamisessa ja tulkintojen tekemisessä kuin sivun mennen kirjan liiteosaan kootussa metodologiayhteenvetossa. Ehkä juuri paikantumisen pohdinnan puuttuminen on myös jättänyt tekstiin minua usein häiritsevää amerikkakeskeisyyttä, joka naamioituu universaaliksi ja

jollakin tapa ”normaalin” mittatuksi. Sen sijaan Henderson kirjoittaa ”heroisen antropologin” saagaa: ”Siedin pitkiä matkoja, kiristelin hampaitani uhkarohkeilla lentomatkoilla ja rämmin jäisiä jalkakäytäviä pitkin etsiessäni tietoa, järjestöjä ja ruohonjuuritason toimintaa”. Tämän on uskoakseni tarkoitus vakuuttaa lukija tutkimuksen uskottavuudesta – ja tutkijan uhrauksista.

Suvi Salmenniemi

Vaihtoehtohistoria elää Ukrainan kirjallisuudessa

Vasyl Koželjanko: *Terorium*. Lviv: Kalvarija, 2002.

Andrei Kurkov: *Poslednjaja ljubov prezidenta*. Harkova: Folio, 2004.

Vaikka Ukrainassa julkaistuista painotuotteista on painosmäärällä mitaten 97 prosenttia venäjänkielisiä, on ukrainankielinen kaunokirjallisuus erittäin vireää ja omaleimaista. Nuoria nousevia nimiä ovat mm. Irena Karpa, Serhi Žadan ja Ljubko Dereš, jonka kolmesta romaanista varhaisin *Kult* on käännetty jo puolaksi ja saksaksi ja on tulossa myös serbiaksi. Ukrainan viime vuosikymmenen poliittinen kehitys on luonut hedelmällisen maaperän ns. vaihtoehtohistorialle, jossa menneisyys tai tulevaisuuteen heijastettu nykyisyys saa kokonaan uuden muodon ja tulkinnan. Käsittelen tässä kahden keskipoiven kirjailijan, ukrainalaisen vaihtoehtohistorian mestarin Vasyl Koželjankon ja venäjäksi kirjoittavan Andrei Kurkovin

teoksia, jotka kumpikin ovat ilmestyneet ennen vuoden takaista ns. oranssivallankumousta.

”Ukrainan presidentti Avdoti Dormidontovytš Kromješnyi oli hullu. Ei nyt ihan hillitön kahjo, mutta vankasti vainoharhainen. Tuskin siitä sen kummempaa haittaa olisi ollut, ellei hullujen huoneen potentiaalisen hoidokin päänäpistä olisi kärsinyt koko Ukraina.”

Näin alkaa bukovinalaisen Vasyl Koželjankon fantasia Ukrainasta noin sata vuotta ”Toveristalinin” kuoleman jälkeen. Länsiraja on tiukasti kiinni, maa kuuluu mahtavaan Euraasian unioniin ja on täysin kreolisoitunut, ukrainalaisuus elää enää saarekkeina jossain Länsi-Ukrainassa. Talous on ylikansallisen Ei ainoastaan leivästä Incin (EAL) käsissä, ja ruokakin on keinotekoista tai ainakin geenimanipuloitua. Poliittista valtaa pitää presidentti A.D. Kromješnyi (venäjän *ad kromešnyi* = hornankattila; kromešnikeiksi kutsuttiin myös

Iivana Julman säälimättömiä opritšnikkeja) väkivaltakoneistonsa avulla, kansa on rappeutunut elintarvikkeita jonottavaksi persoonattomaksi massaksi. Romaanin nimi *Terorium* viittaa pieneen kansallismieliseen terroristijärjestöön, joka yrittää herättää kansan horteesta tekemällä territoriosta terrorion.

Presidentti on tavattoman kiinnostunut tulevaisuudestaan. Koska hän ei halua leimautua taikauskaiseksi, hän tilaa ennustuksen tulevaisuudentutkimuslaitoksen johtajalta eikä miltään ennustajaukolta. Johtaja on sanonut huvikseen, että Kromješnyin tuhoksi koituu kulta. Siksi kulta kielletään koko maassa, ja presidentti perustaa erityisen kullansintäpoliisin, jota kutsutaan kullankaivajiksi. Presidentillä on myös tarkoin vartioitu aarrekkamio, jonka arvoesineiden ja lahjojen joukkoon ilmaantuu itsestään monenvärisestä kullasta tehty sormus. Se herättää presidentissä kauhua muutenkin, mutta varsinkin siksi, että se muuttaa silloin tällöin muotoaan, eikä presidentti uskalla koskeakaan siihen.

Vastarintaliike Nuori Suur-Ukraina JuVU taas suosii kultaesineitä ja jättää terroritekojensa merkiksi kullon kemiallista merkkiä muistuttavan tunnuksen. Liikkeen aktivisteja kutsutaankin juveliireiksi, kultasepiksi, ja heillä on Ukrainan historiasta ja legendoista otetut salanimet: sisipäällikkö Roksolana, Marusja Tšurai, Taras Bulba, Dovbuš, Tšipka jne. Presidentin lähipiirin nimet taas kertovat aivan muuta: KGB:n päällikkö kenraali

Kurvenko (*kurva* = huora), sisäministeri Lainov (*laino* = paska), valtiovarainministeri Ništšych (*ništšyi* = kerjäläinen, nimen genetiivimuoto viittaa kerjäläisten ministeriin).

Presidentin ja vastarintaliikkeen välit kiristyvät äärimmilleen kultaseppien kaapattua ja tuhottua presidentin lentokoneen. Mutta pian liike ajautuu sisäiseen hajaannukseen EAL Incin johtajan tarjouduttua auttamaan heitä presidentin kaatamisessa. Sen jälkeen liikkeen ohjelma toteutetaisiin, mutta vain osittain. Vaikka sissit eivät lähtisi hankkeeseen mukaan, valta vaihtuisi joka tapauksessa, eivätkä he voisi vaikuttaa siihen lainkaan. Osa sisseistä kannattaa täsmäiskuja mm. presidentin miehiin, osa taas tuhoisia terroritekoja, joista kärsisivät lähinnä sivulliset: ukrainalaisia ei horteestaan herätä muu kuin veri. Liikkeeseen vasta tullut nuori Tšipka pannaankin suorittamaan tällainen isku Kiovan Maidanilla, kun siellä on meneillään presidentin syntymäpäivädisko. Tuhoisa pommi muuttaa Maidanin hurmekentäksi, Tšipka itse tulee hulluksi ja liikkeen kannatus kansan keskuudessa vähenee entisestäänkin. Samaan aikaan presidentin väki tekee kaikkensa soluttautuaan liikkeeseen.

Liike järjestää tarkoin salatun kokouksen jossain Karpaattien metsissä, mutta sissi Dovbuš paljastaa sen, koska on mustasukkainen Roksolanasta Tšipkalle. Kaikki muut sissit tapetaan, vain Tšipka ja Roksolana jätetään henkiin ja vangitaan. Rikollisen menneisyyden omaava KGB:ltä

upseeri P.S. Utšeni (*”pes utšenyi”*, opetettu koira), josta on tullut presidentin suosikki, yrittää lypsää heiltä tietoja presidenttiä vaivavasta kaulanauhasta. Kumpikin tunnistaa siinä olevan kuvion: sama kuvio oli Tšipkalle ilmentyneen kauniin Haljan ihmevyössä Tšipkan ollessa toipumassa luolassa Karpaateilla. Tšipka oli luullut Haljaa hallusinaatioksi, ja tämä oli sanonut tulleen toisesta maailmasta vain vuorokaudeksi. Sattumalta paikalle osuu Roksolana, joka on tunnustanut rakkautensa Tšipkalle heidän yhteisen laskuvarjohyppynsä aikana. Roksolana ampuu Tšipkaa vatsaan, Halja taas katoaa.

Elintarviketilanteen huononeminen synnyttää kapinan, jota edes supertähtien ilmaiskonsertit eivät kykene rauhoittamaan. Vastarintaliike Kansan vihaa johtaa petturi Dovbuš ja sen ideologina on P.S. Utšeni. Presidentti Kromješnyi purkaa vihansa kultasormukseen ja päättää tuhota sen. Mutta hänen lekansa osuikin vain sen alustaan, itse koru katoaa jäljettömiin. Samalla kapinalliset tunkeutuvat aarekammioon ja surmaavat hänet. Vallankumousneuvosto valitsee presidentiksi Kromješnyin kansliapäällikön Kiril-Kirilytšin, joka on opetellut ukrainain viikossa ja muuttanut nimensä Kyrylo Kyrylenko-Turiksi. Hänen ansioikseen todetaan pitkäaikainen toiminta vihamielisen järjestelmän uumenissa aivan pääsurpaattorin lähellä. Lähes kaikki ministerit saavat jatkaa. Utšeni jätetään vaille virkaa ja hän päätyy roskisdyykkareiden johtajaksi. Valta siirtyy KGB:lle,

kansa saa leipää ja sirkushuveja: vähän enemmän elintarvikkeita ja iänikuisten poptähtien ilmaiskonsertteja. KGB:n kreolilainen nimi muutetaan ukrainalaiseksi KDB:ksi. Käytännössä mikään ei muutu, vaikka kansa siinä uskossa jonkin aikaa pysyykin – hyvin tuttu tilanne uudelleen itsenäistyneen Ukrainan alkutaipaleelta.

Vaihtoehtohistorian genressä poliittinen korrektius saa kyytiä. Kaunis nuori nainen sissijohdajana? Kuolemaan tuomittu ajatus: nainenhan on väistämättä sukupuoliviettinsä orja eikä pitemmän päälle kykene pitämään sitä aisoissa. *Teroriumissa* on vain kolme naista: kansallismielisten sissipäällikkö Roksolana, Stalinin aikaisista tappajista kloonnattu lesbo Neomarusja Akušerka (*”Kätילו”*), joka on pantu hotelli Moskovasta tehtyyn vankilaan Roksolanan sellitoveriksi, ja pikaisesti vilahtava hallusinaatio-Halja. Roksolana rakastuu uuteen taistelijaan Tšipkaan heti tämän liittyessä liikkeeseen, joutuu tunnontuskien valtaan ja lopulta yrittää tappaa rakkautensa kohteen. Lopulta Roksolana löytää onnen selliinsä pannusta vanterasta ja miehekkäästä lesbokytästä, joka on saanut lisänimensä siitä, että teloittaa naispuoliset luokkaviholliset aina alakautta.

Roksolana on kuvattu tavattoman kauniiksi mutta lujaksi. Olikohan euroviisu-Ruslanan imagontekijöillä mielessään myös Roksolana eikä vain actionfilmien Xena?

Kauko-ohjattu nukkehallitsija

Ukrainan merkittävin venäjänkielinen kirjailija on kiovalainen Andrei Kurkov. Romaanissaan *Presidentin viimeinen rakkaus* hän kuvaa Sergei Pavlovitš Buninin kiipimistä 1980-luvun kyynisestä ja moraalittomasta neuvostonuoresta Ukrainan presidentiksi. Buninin neuvonantajat auttavat hänet toiselle hallituskaudelle vuonna 2016 ja tekevät hänestä samalla lopullisesti sätkynukken- sa. Vaikka kirjasta ei puutu absurdiutta ja fantasiaa, se on kuitenkin vankemmin ankkuroitu tuttuihin realiteetteihin kuin *Terorium*. Kerronta tapahtuu vuoronperään kolmella aikatasolla: 1975-1992, 2003-2005 ja 2013-2016.

Nuori Bunin tuntuu olevan virran mukana. Hänellä on ”raskaushäät”, avioero, hän on äidin elätettävänä, jättää opintonsa kesken kunnes onni lopulta potkaisee: hän pääsee töihin Komsomolin ruokalaan ja saa sieltä hyvät kontaktit. Jo aiemmin hän on solminut miliisin kanssa ilmiantosopimuksen ja tutustunut juutalaisiin toisinajattelijoihin. Näistäkin kontakteista on hyötyä elämässä. Uuden kapitalismin koittaessa hän on tarjoilijana Komsomol-mafian yksityisessä ravintolassa ja kymmenen vuoden kuluttua jo talousministeriön korkeimpana virkamiehenä. Hänen mielisairas veljensä Dima on hoitolassa. Siellä Bunin tutustuu tulevaan vaimoonsa Svetlanaan, jonka kuvankaunis sisar Valja on myös hoidossa. Bunin ja varakas yrittäjä Svetlana lähettävät potilaansa hoitoon Sveitsiin. Sis-

kokset tulevat raskaiksi samana päivänä, mutta Svetlanan kakso- set syntyvät kuolleina. Valjan ja Diman lapsi syntyy terveenä, ja he menevät Sveitsissä naimisiin.

Sveitsissä todetaan, että Buninin lasten kuoleman syynä on perinnöllinen vika, joka esiintyy joko skitsofreniana (Dima) tai sperman heikkoutena. Bunin antaa seuloa spermastaan hyvät siittiöt ja pakastuttaa niitä tulevaa varten. Töissä Buninin ympärillä alkaa pyöriä salaisen poliisin miehiä, ja hän lahjoittaa työpöydän laatikkoon kertyneet dollarit seksikkäälle sihteerilleen Nilalle asuntorahoiksi. Tupaantuliaisissa Nila haluaa antaa Buninille, mutta tämä kieltäytyy kunnian ja ottaa vain sarjan eroottisia valokuvia. Pian Buninin avioliitto päättyy, kun Svetlana lasten menetyksen aiheuttamassa massenuksessaan muuttaa asumaan toisen naisen – ammattihuoran – luo. Toinen aikataso päättyy, kun salaisen poliisin miehet ehdottavat Buninille siirtymistä presidentin kansliaan.

Kolmas taso alkaa siitä, kun presidentti Bunin herää leikkauksen jälkeen. Hänelle on siirretty sydän tapetulta oligarkilta. Buninin tajuttomuuden aikana hänen kansliapäällikkönsä Kolja Lvovitš on ehtinyt järjestellä asioita mielensä mukaan, ja sopimuksen mukaan presidentin sydän on luovuttajan lesken omaisuutta ja tällä on oikeus tavata säännöllisesti sen uutta kantajaa. Maija Voitshovskaja muuttaa tarkan valvonnan alaisena Buninin seinän taakse. Heidän välilleen kehkeytyy romansi,

joka päättyy kuitenkin naisen torjuntaan. Hänen makuuhuoneensa seinällä on suurennettu värikuva sydäimestä avatussa rinnassa juuri ennen siirtoa. Siinä näkyy jokin esine, joka paljastuu anturiksi. Sen kautta häntä voidaan kuunnella ja jopa ohjata. Ohjaaja voi myös lopettaa anturin toiminnan, jolloin presidentti kuolee. Tämän jälkeen presidentin lähipiiri ”kaappaa” hänet – Foroksen palatsista Krimiltä, samasta, jossa lomaillessaan Gorbatšov menetti valtansa – ja sijoittaa täydellisesti eristettyyn vankikoppiin jonkin Karpaateille. Sinne eivät kauko-ohjaimen säteet ulotu, ja ohjaimen haltijaa etsitään kuumeisesti.

Ohjaimen haltijaksi epäillään yksityistetyn valtion sähköyhtiön johtajaa Kazimiria. Hän on riidoissa presidentin kanssa, koska tämä on määrännyt parlamentin populistisesti säätelemään sähkön hinnat alas. Niinpä presidentin palatsiinkin toimitetaan ”halpaa” sähköä: lamput häilyvät ja sammuskelevat. Presidentinvaalit ovat ovella, Kazimir on ostanut Nilalta Buninin ottamat alastonkuvat ja järjestänyt niistä skandaalinkäryisen näyttelyn. Vastavetona presidentin lähipiiri esittää, että Kazimir on kaapannut presidentin. Hänet ”vapautetaan” näyttävästi tv-kameroiden edessä. Krimille jäänyt Maija paljastaa, kenellä oikea kauko-ohjain on: hän on myynyt Kazimirille kalliilla oman Audinsa ohjaimen. Tiedotusvälineille syötetään tarina Buninin ja Nilan pitkästä ja salaisesta rakkaudesta. Nila palaa kotiin Budapestistä, jossa hän on asunut viime vuodet, ja

pariskunnan häät pidetään vaalipäivänä. Bunin saa 96 prosenttia äänistä, Nila tulee raskaaksi Buninin pakastetusta spermasta. ”On alkanut uusi elämä. Sekä minulle että koko maalle. Olen päättänyt: niin kauan kuin olen onnellinen, teen kaikkeni, jotta maakin on onnellinen”, pohtii Bunin vaalien jälkeen, kun hänestä on tullut lopullisesti lähipiirinsä ja Moskovan sätkynukke.

Melnytšenkon sohva

Herättyään nukutuksesta Bunin muistaa edellisen talven suuret juhlat Moskovassa. Siellä vietettiin Romanovin dynastian 400-vuotispäiviä uudelleen rakennetun Kristus Vapahtajan kirkon paikalta hävitetyin maanomistuksen täydellisessä kopiolla. On tammikuu, vesi on kylmää, mutta Vladimir Putin liottaa vieraitaan altaissa. Jos haluaa olla hänen kanssaan väleissä, ei altaasta auta nousta kesken pois. Kenties Buninin sydänvaivat alkavat tai ainakin kärjistyvät näiden juhlien seurauksena. Buninkin tajuaa, että Romanovit ovat tehneet Ukrainalle vain paha, mutta tärkeämpää on pysyä väleissä Moskovan kanssa. Bunin järjestelee Putinin kanssa myös vastustajiensa katoamisista. Ukrainalainen iskuryhmä sieppaa venäläiset ja kuljettaa heidät salaiseen vankilaan, venäläinen ryhmä tekee samoin ukrainalaisille. Koska asiasta tietää Buninin lisäksi vain hänen kansliapäällikkönsä, tekijöitä ja kaapatut ei koskaan löydetä.

Tärkeä osa presidentti Buninin elämässä on majuri Melnytšenkon

sohvalla. Se sijaitsee hänen työhuoneessaan hänen pöytänsä vastapäätä, ja siihen hän pyytää kävijöitä aina istuutumaan. Väki-valtakoneiston edustajat – sisäministeri, salaisen poliisin päälliköt jne. – karttavat sitä kuitenkin kuin ruttoa ja istuvat sen vieressä olevassa pienessä tuolissa. Sohva tuntuu viestivän, että ohjat ovat vielä presidentin eivätkä hänen koneistonsa käsissä.

Mykola Melnytšenko oli presidentti Leonid Kutšman turvallisuuspäällikkö. Hän loikkasi ulkomaille muutama vuosi sitten ja julkisti siellä ääninauhoja, joista käy ilmi, että presidentti Kutšma oli vähintäänkin etukäteen tietoinen hankalan lehtimiehen Heorhi Gongadzen murhasta. Gongadzen ruumis löydettiin vuosi hänen katoamisensa jälkeen, mutta hänen päätänsä ei ole löydetty vieläkään. Gongadzen vaimo pakeni ulkomaille ja työskentelee nykyään Voice of Americassa. Gongadzen murha on otettu uudelleen tutkittavaksi, mutta Melnytšenko ei uskalla tulla Ukrainaan, vaikka onkin luovuttanut nauhansa tutkintaviranomaisille.

Eräänä päivänä Melnytšenkon sohva katoaa Buninin rautaisesti valvotusta palatsista! Myös valvontakameroiden nauhat katoavat. Presidentti tiukkaa jatkuvasti sohvatutkimusten edistymistä, mutta siihen reagoidaan jotenkin vaivautuneesti. Viikko presidentinvaalien jälkeen CNN lähettää reportaasin New Yorkin Sothebysin huutokauppakamarista, jossa sohva on myytävänä. Sitä mainostaa itse Melnytšenko. Varkaita ei saada koskaan kiinni, ja varkaus

tulkitaan kansallisen kunnian menettämiseksi. Presidentille se merkitsee, että valta on karannut hänen käsistään.

Presidentti Bunin kärsii stressistä. Stressitohorikaan ei pysty sitä aina poistamaan. Eräänä yönä stressi poistetaan ruumiillisella työllä: presidentti ja hänen lähimmät miehensä lennätetään helikopterilla jonnekin maaseudulle. Siellä he kääntävät lapioilla maata muutaman aarin verran ja lentävät pois ennen aamun koittoa.

Pian Ternopilin alueelta lähtee liikkeelle huhu katolisesta ihmeestä: yksin asuvan voimattoman mummon pellolle on yöllä laskeutunut valaistuja enkeleitä. He ovat kääntäneet hänen peltonsa ja istuttaneet siihen ihmeperunoita. Perunat ovatkin kilon painoisia! Vatikaani julistaa tapahtuman ihmeeksi, pellosta tulee pyhiinvaelluspaikka ja perunoista suosittuja. Näin katolisuus saa yhä lisää jalansijaa Länsi-Ukrainasta. Presidentin miehet saavat selville, että ukrainalaiset vakoilijat olivat varastaneet perunan amerikkalaisesta laboratorion. Siunauksellaan Vatikaani laillistaa varastetun lajikkeen, ja presidenttikin tajuaa lopulta olleensa itse yksi noista enkeleistä. Bunin tervehtii ihmettä: pitäähän se kansan tyytyväisenä. Hän keksii vielä toisenkin keinon länsiukrainalaisten rauhoittamiseksi: ensimmäinen passi ojennetaan nuorille ehtoolista muistuttavassa rituaalissa kreikkalaiskatolisissa kirkkoissa (ns. uniaattikirkkoissa).

Buninin kämmenet menevät lapiotöissä verille. Hänen kansliapäällikkönsä Kolja Lvovitš

ottaa niistä hetken mielijohteesta valokuvia. Niitä käytetään sitten hänen vaalikampanjassaan keväällä 2016: presidentti raataa ruumiillisesti kansan puolesta!

Venäjän ortodoksinen kirkko julistaa Leninin pyhimykseksi muutamaa kuukautta ennen ratkaisevia presidentinvaaleja. Suurmartyyri Vladimir on köyhiin, varkaiden ja vangittujen suojelupyhimys. Myös Ukrainassa syntyy innostusta – se lienee ollut Venäjän valtateknologioiden tarkoituksin – onneksi kuitenkin juuri joulun alla. Presidentti ja hänen lähipiirinsä määräävät koko maahan näytävät juhlat joulun ajaksi. Juhlat kestävät lähes kuukauden katolisesta joulusta ortodoksisen loppiaiseen, ja sinä aikana kansa ryyppää Vladimirin mielestään. Alkaa kuitenkin tapahtua ihmeitä: siellä täällä Vladimirin pyhäinukuva (ja niitähän ovat ullakot vanhastaan täynnä, sen kun kehystää) alkaa vuodattaa kyyneliä. Presidentinvaalien jälkeen Venäjä haluaa onnitella Ukrainaa lahjoittamalla suurmartyyri Vladimirin pyhäinjäännökset Punaiselta torin relikvaariosta Kiovan luolaluostariin. Tällä symbolisella teolla sinetöidään Venäjän valta Ukrainassa.

Kielten rajat koetuksella

Kurkovin ja Koželjankon kieli ansaitsee lähemmän tarkastelun. Kumpikin teos edustaa Ukrainan nykyproosan valtavirtaa siinä, että käyttää kielen/kielten kerroksia taitavasti ja normista välittämättä. Koželjankon presidentti ja hänen lähipiirinsä puhuvat Ukrainassa

laajalle levinnyttä sosiolektiä *suržykia* ("hukkakaura", pidginukraina – pysyväksi jähmettynyt vaihe kielenvaihdossa ukrainasta venäjään). Se on kirjoitettu ääntämisen mukaisesti ukrainalaisella oikeinkirjoituksella. Välillä puhe on puhdasta venäjää, mutta silloinkin ukrainaksi kirjoitettuna. Valtakoneiston edustajista vain KGB:n upseeri P.S. Utseni puhuu ukrainaa, mutta joutuu kutkuttavasti tulkitsemaan presidentille tavallisiakin ukrainan sanoja ja siirtymään välillä varmuuden vuoksi *obščeponjatnyihin* ("yleisesti ymmärrettävään" = venäjään; sitä ukrainan puhujaa varsinkin ennen saatettiin kehottaa käyttämään).

Vastaava *suržykin* ja ukrainaksi translitteroidun venäjän käyttö ei ole mitenkään poikkeuksellista ukrainalaisessa nykykirjallisuudessa. Harvinaisempaan sijaan on ukrainan käyttö venäläisen tekstin sisällä. Kurkovin presidentti puhuu korrektempaa venäjää kuin kollegansa Koželjankolla, mutta sitäkin leimaavat poliittinen sanahelinä, lievä *suržyk* ja etenkin ukrainan-kieliset käsitteet (*deržavna mova*, ven. *gosudarstvennyi jazyk* = virallinen kieli) – yleistä mm. Ukrainan venäjänkielissä lehdissä. Sen sijaan humanitääristen asioiden ministeri Mykola

puhuu moitteetonta ukrainaa. Hänen nimensäkin on kirjoitettu johdonmukaisesti ukrainaksi, mutta venäläisin kirjaimin (Mykola = Nikolai). Normista siis eroavat kirjoissa eri osapuolet: Koželjankolla vallanpitäjät, Kurkovilla kansallismielinen ukrainalainen. Koželjankolla *suržyk* tekee puhujistaan hassuja, samoin Kurkovilla Mykolan ukrainainakieltä osaamattoman silmissä. Kummankin romaanin peruseetos on kuitenkin sama: presidentti symbolisoi Ukrainaan pystytettyä järjestelmää, jossa yhä näennäisemmäksi käyvän demokratian tehtävänä on vain toteuttaa hallitsevien klaanien edut, ja rituaaliksi surkastuneen ukrainalaisuuden on määrä pitää rahvas rauhallisena ja naamioida kasvava riippuvuus itänaapurista. Kummankaan presidentin hahmossa ei ole mitään, mikä estäisi näkemästä hänessä kärjistettyä kuvaa Leonid Kutšmasta. Kummassakin romaanissa vanha järjestelmä voittaa ja vahvistuu entisestään. Presidentin viimeisen rakkauden kärki suuntautuu lisäksi selvästi oman maan rajojen ulkopuolelle, Venäjän imperialismin yhä kiristyvää otetta vastaan. Kiovalainen huhu kertookin, että Venäjän tullimiehet on määrätty takavarikoimaan kirja rajalla.

Eero Balk